

ODBICIE DZIAŁALNOŚCI KULTURALNEJ POLAKÓW NA WARMII, MAZURACH I POWIŚLU NA ŁAMACH „ŻYCIA MŁODZIEŻY” W LATACH 1924–1930

Treść: — I. Publikacje „Życia Młodzieży” ukazujące dorobek polskiej kultury. — II. Polskie tradycje narodowe na łamach „Życia Młodzieży”. — II. Publikowanie dorobku piśmiennictwa polskiego na łamach „Życia Młodzieży”. — Zusammenfassung

W dniu 12 października 1924 roku po raz pierwszy ukazał się dwutygodnik „Gazety Olsztyńskiej” — „Życie Młodzieży”. Pracami redakcyjnymi kierował Antoni Szajek, a redaktorami odpowiedzialnymi byli: Jan Kucharski i Wiktor Czodrowski, od 1926 roku Jan Lubomirski. Pismo upowszechniało polską kulturę, ukazywało polskie tradycje i folklor Warmii i Mazur oraz dorobek polskiej nauki i kultury. Od 17 numeru pisma w 1926 można było „Życie Młodzieży” zaabonować oddzielnie, co wskazywałoby, że przestało być dodatkiem do „Gazety Olsztyńskiej”. Pismo ukazywało się do 1930 roku.

I. PUBLIKACJE „ŻYCIA MŁODZIEŻY” UKAZUJĄCE DOROBEK POLSKIEJ KULTURY

„Życie Młodzieży” często i chętnie sięgało nie tylko do przypominania, ale także do popularyzowania sukcesów Polski na polu oświaty, kultury, nauki, jej roli w dorobku cywilizacji ogólnoludzkiej. Znajomość osiągnięć polskiej kultury i nauki, według „Życia Młodzieży”, umożliwiała zachowanie ściślejszych więzów ludności Warmii, Mazur i Powiśla z kulturą narodową. „Życie Młodzieży” przyznawało, że kultura polska jest młodsza od zachodnioeuropejskiej, nie wprowadzano jednak na tej podstawie wniosków o niższości cywilizacyjnej Polaków.

W artykule pt. „Czem jest kultura?”¹ określając pojęcie kultury, jednocześnie zwrócono uwagę na wzajemny wpływ poszczególnych narodowych kultur. Stwierdzono m.in., że narody silniejsze kulturalnie narzucają swą kulturę narodom niżej pod względem kulturalnym stojącym. Przytaczając ten argument pismo odrzucało twierdzenie, że kultura niemiecka jest wyższa od kultury polskiej, mimo iż Niemcy górują pod względem gospodarczym i panują na ziemiach polskich. Informowano

¹ W sprawie języka polskiego, *Życie Młodzieży* 16(1927) z 28 VIII.

w artykule, że na kulturę niemiecką miały również wpływy w ciągu wieków inne narody. Tak samo działo się z kulturą polską i mimo wpływu kultury europejskiej nie zatario jednak piętna naszej odrębności. Największe niebezpieczeństwo dla rozwoju kultury narodowej w Prusach Wschodnich widziano w prześladowaniu Polaków przez władze niemieckie.

Pisano wówczas: *czy można nazwać kulturą zwalczenie narodu polskiego i jego kultury za pomocą prześladowania, przymusu szkolnego i wyśmiewania się z polskiej, nieznannej bliżej kultury? Biedna i chudopacholska musi być kultura pruska, jeżeli zdziera gwałtem dziecku polskiemu w szkole pruskiej płaszcz ojczystej kultury, by narzucić mu obcy łachman pruskiej pseudokultury. Lichy to duch kulturalny, jeżeli obawia się udzielić swobód kulturalnych równym obywatelom państwa pruskiego narodowości polskiej*². Podkreślając formę polityki germanizacyjnej władz pruskich w stosunku do ludności polskiej, wysuwano w tym względzie tezę, że kultura pruska nie jest przeświadczona o swej wartości skoro obawia się nauczycieli Polaków, przesiedlając ich na zachód Niemiec, czy też utrzymując bojkot polityczny i gospodarczy we współzawodnictwie polsko-niemieckim. Tłumaczono na łamach pisma, że w walce dwóch kultur w Prusach Wschodnich, Polacy nie zajmują wrogiego stanowiska do kultury niemieckiej, bowiem każdy naród może od drugiego czegoś się nauczyć. Dlatego zwracając się do młodzieży pismo podkreślało, że nie żąda od Polaków pogardzania wszystkim co niemieckie, lecz stara się umocnić w młodym pokoleniu szacunek i miłość do własnych ideałów, wiarę w polskość, poczucie polskości. Twierdzono więc, że jeżeli to nastąpi, to można być wówczas spokojnym, gdyż żadna agitacja i propaganda niemiecka nie zachwieje postawą polskiej młodzieży. Pisano więc: *Mając ugruntowane poczucie polskie możemy nawet śmiało, a nawet chętnie korzystać celem kształcenia się z obcej literatury, obcej sztuki, obcej muzyki, ażeby przez to wzbogacić swój umysł i serce i stać się później nie tylko dobrym, ale dzielnym i światłym pracownikiem na niwie narodowej*³. Pismo dowodziło, że Niemcy starają się wpoić ludności polskiej, że kultura niemiecka jest wyższa i lepsza od kultury polskiej. Na podstawie tych stwierdzeń hakatyści ogłupili część młodzieży polskiej. Zdając sobie sprawę z niebezpieczeństwa postępującej germanizacji u młodzieży polskiej, pismo podejmowało starania, aby poprzez szerzenie oświaty wzmocnić łączność z narodem polskim, osłabić wpływ germanizacji. Pisano m.in. *Polska kultura nie jest gorszą od niemieckiej a z pewnością wyższą od kultury pruskiej. Kultura narodu ujawnia się mianowicie w literaturze, nauce i sztuce. Język polski, to jeden z najgiętszych, najdźwięczniejszych i wyszlachetmionych języków świata. Wypowiedzieć nim można najsztubtelniejsze uczucia, łkać i płakać, gromy i błyskawicę ciskać. A polska literatura, polskie piśmiennictwo, polska sztuka pierwsze słowiańskich, nie wyłączając Rosjan i Czechów. Olbrzymi szczep słowiański nie wydał dotąd takich pisarzy, których można by równać Mickiewiczowi, Słowackiemu, Krasińskiemu, Sienkiewiczowi i Reymontowi roznieśli sławę piśmiennictwa polskiego po całym świecie i uzyskali najwyższą nagrodę Nobla*⁴. Ukazując polski

² Tamże.

³ [Swój], Wszystkiego doświadczaćcie, a co dobrego jest, bierzcie, *Życie Młodzieży* 3(1927) z 6 II.

⁴ [Konrad], Kultura polska, *Życie Młodzieży* (1925) z 12 IV.

dorobek naukowy prezentowano także sławy światowe, takie, jak Marię Curie-Skłodowską i Mikołaja Kopernika. Wskazywano dorobek polskiego malarstwa i muzyki na czele z Fryderykiem Chopinem. Dowodzono jednocześnie na łamach pisma, że nie tylko polska literatura, nauka i sztuka słyną w całym świecie, ale twierdzono z uczuciem dumy, że sławą światową cieszy się również polska historia. Prezentowano więc polskich bohaterów narodowych (Kościuszkę, Sobieskiego, księcia J. Poniatowskiego) oraz twórców państwa polskiego (Mieszka I i Bolesława Chrobrego). Podkreślano także, że polski patriotyzm i gorąca miłość do Ojczyzny cieszą się sławą światową⁵.

Na szczególną uwagę zasługują drukowane w dwutygodniku artykuły poświęcone polskim bohaterom narodowym, uczonym i czołowym pisarzom, malarzom, muzykom⁶. Wśród polecanej czytelnikom „Życia Młodzieży” literatury najczęściej było powieści historycznych. Książki te miały zapoznać młodego czytelnika z Warmii, Mazur i Powiśla z bogatą przeszłością Polski, jej kulturą i zmaganiem o odzyskanie niepodległości. Sięgając do tradycji nie tylko przypomniano świetną przeszłość Ojczyzny, ale przede wszystkim wskazywano, że Warmiaczy i Mazurzy należą do narodu polskiego.

Wychodząc ze słusznego założenia, że szczególną rolę w pracy kulturalno-oświatowej oraz w kształtowaniu więzi narodowej winna odegrać młodzież jako przyszłe pokolenie społeczności polskiej w Prusach Wschodnich. „Życie Młodzieży” roztaczało opieką kulturalną przede wszystkim młode pokolenie Warmiaków, Mazurów i Powiślan. Wzywano młodzież na łamach pisma do zachowania godnej postawy Polaków pisząc: *Ty jesteś synem sławnego w dziejach świata narodu, więc nie wolno się Tobie tego narodu wyrzekać i kontaktu z nim zrywać. [...] A jeżeli Ci wielkość imponuje — to pokaże Ci co innego. O Koperniku, Sienkiewiczu, Reymonce słyszałeś zapewne. O Marii Curie-Skłodowskiej też. O innych wielkich zasłużonych Polakach też słyszałeś. Polakami byli Curie-Skłodowska na obcej ziemi wychowana, za Francuzem zamężna, polskości i polskiej mowy się nie wyrzekała. Genialny kompozytor Chopin na obcej żył ziemi — a tworzył z polskości i umarł Polakiem. Paderewski, sławę i majątek nie w Polsce zdobył — a jednak dla Polski wciąż żyje. [...] Wczytaj się w dzieje Polski chłopcze, a wtedy zrozumiesz, rację nam przyznasz i Polakiem pozostaniesz⁷.*

⁵ Tamże.

⁶ Polskim twórcom kultury poświęcono m.in. następujące artykuły w *Życiu Młodzieży*: [Drużyna], Maria Curie-Skłodowska, *Życie Młodzieży* 4(1925) z 1 III; [Z.]M. Zientarówna, Maria Konopnicka, pieśniarka ludu polskiego, *Życie Młodzieży* 17(1927) z 11 IX; Życia J. Matejki, *Życie Młodzieży* 20(1926) z 24 X; Muzycy polscy w Wiedniu, *Życie Młodzieży* 22(1926) z 28 XI; T. Kościuszkę, *Życie Młodzieży* 12(1926) z 6 VI; H.J. Zaleska, M. Kopernik, *Życie Młodzieży* 15(1926) z 1 VIII; Nasi trzej wieszczowie, *Życie Młodzieży* 10(1927) z 29 V; Stanisław Staszic, *Życie Młodzieży* 12(1927) z 6 I; [Płomyk], Fryderyk Chopin, *Życie Młodzieży* 17(1925) z 30 VIII; Konie Juliusza Kossaka, *Życie Młodzieży* 18(1925) z 13 IX; Walerian Łukasiński, *Życie Młodzieży* 20(1925) z 11 X; [Z.]M. Zientarówna, Kilka słów o Ignacym Kraszewskim, *Życie Młodzieży* 22(1926) z 28 XI; J.I. Kraszewski, *Życie Młodzieży* 8(1928) z 22 IV; Zawisza Czarny, *Życie Młodzieży* 9(1928) z 6 V; Królowa Jadwiga, matka chrzestna Litwy, *Życie Młodzieży* 6(1929) z 25 III; T. Kościuszkę, *Życie Młodzieży* 12(1926) z 6 VI; Książę Józef Poniatowski, *Życie Młodzieży* 7(1926) z 26 III; Mogiła Kościuszki, *Życie Młodzieży* 8(1928) z 22 IV.

⁷ [Sz.]A. Szajek, Słuchaj chłopcze, *Życie Młodzieży* 21(1929) z 31 VIII.

II. POLSKIE TRADYCJE NARODOWE NA ŁAMACH „ŻYCIA MŁODZIEŻY”

Poznanie tradycji narodowych według „Życia Młodzieży”, miało umocnić przekonanie czytelników, że polskość była, jest i będzie. Dokonując wyboru prezentowanych tradycji w „Życiu Młodzieży”, starano się uwzględnić wydarzenia, mówiące o sukcesach państwa polskiego. Potrzeba sięgania do tradycji mówiących o wielkiej historycznej roli narodu polskiego, była cenna, gdyż pozwalała zrozumieć czytelnikom istotę przemian historycznych państwa polskiego. „Życie Młodzieży” dokonując świadomie wyboru tradycji narodowych, przystosowało wyobrażenia o przeszłości do współczesnych potrzeb ideowych i politycznych Polaków w Prusach Wschodnich. Tradycje historyczne państwa polskiego miały przekonywać o potrzebie wytrwałej i odważnej obrony praw narodowych oraz mobilizować do walki z germanizacją.

Przede wszystkim przypomniano czytelnikom na łamach pisma wielkie batalie narodu polskiego, a więc bitwę pod Grunwaldem i Tannenbergiem⁸, bitwę pod Raclawicami⁹, Powstanie Styczniowe¹⁰, zwycięstwo wiedeńskie króla Jana Sobieskiego¹¹ oraz potęgę państwa i oręża polskiego¹².

Nawiązując w „Życiu Młodzieży” do rocznicy Konstytucji 3 Maja 1791 roku, podkreślano rolę reform w Polsce, które nasi przodkowie dobrowolnie sobie nałożyli, świecąc całej Europie przykładem zbratania się stanów w obronie dobra ogólnego ponad osobiste i klasowe interesy. Stąd też rocznica Konstytucji 3 Maja była świętem narodowym państwa polskiego w okresie międzywojennym. Pisano m.in. *Święto narodowe jest więc uczczeniem szlachetnego przez uszlachetnienie dusz doprowadzimy do uszlachetnienia całego narodu, a tym samym do umocnienia jego*¹³.

Zapoznano czytelników „Życia Młodzieży” z godłem, barwami i chorągwiami państwa polskiego¹⁴. Nawiązując do tradycji rycerstwa polskiego pisano: *Rycerzem jest każdy, kto pełni surową służbę według hasła rycerskiego „Bóg i Ojczyzna”, kto postępuje po rycersku, honoru swego własnego i czci narodowej nie płami a świeci przykładem i poświęceniem w jego obronie. Młodzieży polska! Nowoczesnemu krzyżactwu, współczesnym naśladowcom wiarołomnych mnichów krzyżackich przeciwstawiamy rycerza polskiego, siła dobra, prawdy, sprawiedliwości, zwyciężającego niszczycielskie potęgi zaborczości i ucisku, pychy i nienawiści, ciemności i zwątpienia*¹⁵. Pismo z sympatią wyrażało się o Polsce, toteż w artykułach uwzględniano interesy narodowe, przeciwstawiając się w ten sposób germanizacji.

Ukazywanie w „Życiu Młodzieży” wielkich tradycji narodu polskiego miało stanowić drogę do kształtowania zdecydowanej postawy młodzieży polskiej

⁸ W. A n c z y c, Bitwa pod Grunwaldem i Tannenbergiem, *Życie Młodzieży* 14(1928) z 4 VII.

⁹ [Śpiewak], Krakowiaczy. Marsz pod Raclawice, *Życie Młodzieży* 13(1926) z 10 VI.

¹⁰ Jak umierali uczestnicy powstania 1803 roku, *Życie Młodzieży* 2(1924) z. I-II.

¹¹ Oswobodzenie Wiednia r. 1683 przez króla Jana Sobieskiego, *Życie Młodzieży* 20(1926) z 24 X.

¹² Hołd pruski, *Życie Młodzieży* 22(1927) z 28 XI; Husarze, *Życie Młodzieży* 16(1927) z 28 VIII.

¹³ [Przyjaciół Młodzieży], Wielka rocznica *Życie Młodzieży* 8(1925) z 28 IV; zob. także [Sz.]A. S z a j e k, Witaj majowa jutrzeńko, *Życie Młodzieży* 8(1927) z 30 IV.

¹⁴ O godle, barwach i chorągwiach Polski, *Życie Młodzieży* 14(1925) z 19 VII.

¹⁵ [Przyjaciół Młodzieży], Rycerze ducha, rycerze pracy, *Życie Młodzieży* 3(1925) z 18 II.

w obronie praw narodowych w Prusach Wschodnich. Apelowano do młodzieży pisząc: *Dźwigać naród z uśpienia! Oto nasz wielki cel. My pokolenie krew z krwi i kość z kości Piastów, Jagiellonów, Poniatowskich, Kościuszków, Chodkiewiczów, bohaterów powstań karnie stajemy do służby, aby dojść do tego celu. Czujemy przed sobą zwycięstwo bośmy silni wiarą w Boga i Naród nasz*¹⁶. Mobilizowano w ten sposób swych młodych bojowników do wiary w przyszłość i przepiękne idee narodu polskiego, aby przenikała ich pewność zwycięstwa i pamięć tradycji walki ich przodków, którzy dla umocnienia własnego narodu walczyli.

Przypominano czytelnikom „Życia Młodzieży” polskie tradycje historyczne Warmii, Mazur i Powiśla. Opisując pamiętną bitwę pod Grunwaldem nawiązywano do współczesnych stosunków polsko-niemieckich. *Pięćset lat upłynęło od tej chwili. Okres czasu w porównaniu z życiem człowieka olbrzymi, lecz w życiu państw i narodów czyż tak wiele od tego czasu się zmieniło? Jeżeli chcemy porównać wprost, zadziwiającej możemy doczekać się analogii w panujących obecnie stosunkach politycznych*¹⁷. Według „Życia Młodzieży”, przeszłość niemiecka obfitowała w liczne dowody gwałtu, okrucieństwa i przemocy, była nieustępliwa w swej zabobrości. Analizując istniejące stosunki polsko-niemieckie w Prusach Wschodnich „Życie Młodzieży” miało podstawy do wyciągania powyższych wniosków. Ukazując zwycięstwo grunwaldzkie, jako symbol zwycięstwa słowiańszczyzny nad siłami germańskimi, podkreślano zmienność szczęścia i losów w historii. Stosunki polsko-niemieckie ukazywano jako ciągłą obronę Polaków przed ekspansją niemiecką. Taka charakterystyka tradycyjnej postawy Niemców miała przestrzec Polaków przed wszelkimi ideałami niemieckimi.

Zapoznając czytelników z przeszłością Malborka¹⁸ czy też Fromborka¹⁹, podkreślano ślady polskości w tych miastach. O katedrze fromborskiej pisano: *Bacznie oko znawcy napotka w tym dostojnym tłumie na każdym kroku ślady pracy, myśli i kultury polskiej. Czy to obraz biskupa Wacława Leszczyńskiego, czy Stanisława Sbarskiego, czy kanonika Ujejskiego, czy grobowiec Grabowskiego, Kopernika, itd. — nie ma tu prócz nagich ścian niczego, co by nie przypominało pogrążonej w zapomnienie polskości*²⁰.

Przypominano na łamach pisma sylwetki zasłużonych działaczy Warmii, Mazur i Powiśla, takich, jak ks. dr. Feliksa Schreiber²¹, dr. Feliksa Morawskiego²², ks. Walentego Barczewskiego²³, czy też literata, księgarza i wydawcy Eugeniusza Buchholza²⁴.

Wiele miejsca w „Życiu Młodzieży” poświęcono przeszłości historycznej Mazowsza pruskiego²⁵, czy też dziejom społeczności polskiej na Warmii²⁶. Tradycy-

¹⁶ Odwaga czynu, *Życie Młodzieży* 2(1927) z 23 I.

¹⁷ Na pobojuwisku grunwaldzkim, *Życie Młodzieży* 20(1926) z 24 X.

¹⁸ St. S r o k o w s k i, Malbork (Marienburg), *Życie Młodzieży* 23(1926) z 12 XII.

¹⁹ [Sz.]A. S z a j e k, Frombork, *Życie Młodzieży* 20(1926) z 24 X.

²⁰ Tamże.

²¹ Ks. dr Feliks Schreiber, *Życie Młodzieży* 10(1927) z 29 V.

²² A. S t e f f e n, Dr Feliks Morawski, *Życie Młodzieży* 4(1930) z 9 III.

²³ T e n ż e, Ks. Walenty Barczewski, *Życie Młodzieży* 18(1929) z 23 X; t e n ż e, Wspomnienia o ks. Barczewskim, *Życie Młodzieży* 1(1930) z 10 I.

²⁴ Eugeniusza Buchholza, *Życie Młodzieży* 4(1928) z 26 II.

²⁵ [E.S.] E. S u k e r t o w a, Mazowsze pruskie, *Życie Młodzieży* 25(1925) z 20 XII.

cje regionu ukazywane na łamach pisma miały umacniać poczucie polskości wśród młodzieży.

Nawiązując do okresu plebiscytowego przedstawiono w „Życiu Młodzieży” mapkę byłych ziem plebiscytowych: Mazury, Warmię i Ziemię Malborską. Podkreślano w piśmie, iż na podstawie mapy można stwierdzić, iż krajem przyległym do Prus Wschodnich jest wielki obszar Polski, który tworzy geologiczną całość. Prusy Wschodnie określano jako kolonię niemiecką do połowy przesiąkniętą żywiołem polskim i litewskim. Twierdzono więc, iż 30-milionowy, płodny i świeży naród polski winien mieć szeroki dostęp do Morza Bałtyckiego²⁷. W „Życiu Młodzieży” dążono nie tylko do ukazania polskiej przeszłości Warmii, Mazur i Powiśla, ale również wyrażano przekonanie o słuszności dążeń Polaków w celu włączenia tych ziem w granice państwa polskiego. Wyrażona tęsknota za niepodległym bytem państwowym miała przesądzać niepowodzenia germanizacji Warmiaków, Mazurów i Powiślan.

W „Życiu Młodzieży” publikowano szereg wiadomości o Polsce. W cyklu artykułów „A czy znasz ty, bracie młody, twoje ziemie, twoje wody”²⁸ opisywano miasta polskie: Zakopane, Rakowiec, Puławy, Kazimierz nad Wisłą. Zapoznając czytelników z dziejami i zabytkami tych miast, charakteryzowano m.in. pochodzenie i obyczaje ludu huculskiego na Pokuciu²⁹. Prezentowano piękno polskich Tatr, znane szlaki górskie, pisząc m.in.: *Piękno Tatr leży w ich majestatycznej wielkości i fantastycznych kształtach dających człowiekowi poznać dobitnie wielkość ich Twórcy. Opisać je trudno, trzeba je poznać. Kto więc tylko będzie miał sposobność wyjazdu do Polski, niech zaglądnie w tą czarodziejską krainę olbrzymów górskich, a wrażenia jakie mu pozostaną, przechowa na pewno przez całe życie*³⁰. W przedstawionych relacjach z wycieczki w Tatry, opisywano m.in. Zakopane, Nowy Targ, zapoznawano czytelników pisma z bogatym folklorem góralskim³¹. Informując na łamach „Życia Młodzieży” o dawnych polskich zabytkach Ojcowa, Grodziska i Pieskowej Skały podkreślano: *Wszak wszystkie narody czczą i kochają pamiątki po przodkach pozostałe, z pieczołowitością czuwają nad miejscami swych świątyń i bohaterów. I my o naszych pamiątkach myśleć winniśmy*³². Zwracano się z apelem do młodzieży o pielęgnowanie pamiątek przeszłości pisząc: *1. Szanuj zabytki przeszłości, gdziekolwiek je napotkasz. 2. Poznaj zabytki przeszłości w swej okolicy. 3. Z książek i kronik miejscowych poznawaj ich dzieje. 4. Staraj się, by miejscowa ludność je znała i szanowała. 5. Troszcz się, by nad nimi roztaczano opiekę. 6. Krzew umiłowanie zabytków*

²⁶ Kościół w Sząbruku na Warmii na tle dziejów społeczności polskiej, *Życie Młodzieży* 11(1927) z 12 VI.

²⁷ *Życie Młodzieży* 5(1928) z 11 III.

²⁸ Zakopane, *Życie Młodzieży* 21(1920) z 8 XI; Rakowiec na Pokuciu, *Życie Młodzieży* 2(1927) z 23 I; Z ziemi lubelskiej, *Życie Młodzieży* 21(1926) z 7 XI.

²⁹ [Płomyk], O Pokuciu i Huculach, *Życie Młodzieży* 20(1927) z 30 X.

³⁰ [J. K-ski], Tatry, *Życie Młodzieży* 5(1927) z 13 III.

³¹ M. Zienciarówna, Moja pierwsza wycieczka w Tatry, *Życie Młodzieży* 24(1928) z 20 XII; *Życie Młodzieży* 1(1927) z 8 I; *Życie Młodzieży* 2(1927) z 23 I; *Życie Młodzieży* 3(1927) z 6 II; *Życie Młodzieży* 4(1927) z 20 II; *Życie Młodzieży* 7(1927) z 17 IV.

³² E. Sukertowa, Wycieczka w dolinę Prądnika, *Życie Młodzieży* 16(1927) z 26 VIII; *Życie Młodzieży* 17(1927) z 11 IX; *Życie Młodzieży* 15(1927) z 14 VIII.

przeszłości³³. Widząc potrzebę przywiązania młodzieży do pamiątek przeszłości Warmii, Mazur i Powiśla w „Życiu Młodzieży” dokładano wszelkich starań, aby uczulić czytelników do poszukiwania śladów polskości w swym regionie.

III. PUBLIKOWANIE DOROBKU PIŚMIENICTWA POLSKIEGO NA ŁAMACH „ŻYCIA MŁODZIEŻY”

Piśmiennictwo regionalne i ludowe w języku polskim na Warmii i Mazurach było ostoją polskości i skuteczną bronią w walce z germanizacją. Regionalna ludowa literatura mazurska i warmińska była tworzona przez chłopów, rzemieślników, księży, nauczycieli, miała ambicje zaspokajania potrzeb duchowych ludności polskiej, odzwierciedlała ich codzienne życie.

Regionalny charakter piśmiennictwa Warmii i Mazur wynikał z braku twórczej inteligencji, która albo germanizowała się, albo działała poza jego terenem. Natomiast lud trwał przy polskości i na tym właśnie terenie z pietyzmem przechowywał najstarsze zabytki ustnej literatury ludowej. Regionalna literatura ludowa Warmii i Powiśla jest wymownym świadectwem polskości obu regionów.

Ważne zadanie pełniło „Życie Młodzieży” zapoznając czytelników z twórczością samorodnych poetów regionu Warmii i Mazur jak: M. Kajki³⁴, M. Lengowskiego³⁵, M. Zientarówny³⁶, G. Skowronka³⁷. Niewiele można znaleźć numerów egzemplarzy „Życia Młodzieży”, w których brakowałoby utworów M. Kajki, samorodnego poety mazurskiego, który swoje przeżycia i refleksje przelał na bajki, pieśni i wiersze. Życie i działalność społeczno-narodowa Kajki były symbolem wierności ojczyźnie, przykładem patriotyzmu świadomego Polaka w Prusach Wschodnich.

Chcąc ukazać młodzieży dorobek polskiej literatury, publikowano na łamach pisma cykl esejów poświęconych początkom piśmiennictwa polskiego. Wyjaśniono czytelnikom, że piśmiennictwo to inaczej także literatura, opis książek, które od najdawniejszych czasów do współczesności zostały napisane. Podkreślano, że literatura zajmuje się zarówno pracami jak i osobą twórcy, informuje nas kiedy i w jakich warunkach dzieło powstało. Stąd dokładano wszelkich starań w „Życiu Młodzieży”, aby przybliżyć czytelnikom znajomość polskiego piśmiennictwa. Pisano wówczas: *Nasza rodzinna literatura, którą każdy naród zwykł otaczać czcią swoich pisarzy, zwąc ich prorokami narodów. [...] Potrzeba nam więc, drodzy Przyjaciele i Przyjaciółki, znać dobrze literaturę ojczystą, aby wykształcić nasz smak na dziełach najpiękniejszych, umieć rozróżnić potem ziarno zdrowe od plew*³⁸.

³³ *Życie Młodzieży* 2(1927) z 23 I.

³⁴ Z publikowanych w *Życiu Młodzieży* licznych utworów M. Kajki wymienić można m.in.: M. K a j k a, Pobudka do szanowania mowy ojczystej, *Życie Młodzieży* 8(1925) z 10 V; t e n ż e, On już zmartwychwstał, *Życie Młodzieży* 7(1927) z 17 IV; t e n ż e, Po deszczu słońce, *Życie Młodzieży* 13(1927) z 17 VII; t e n ż e, Nowy poemat do młodzieży polskiej, *Życie Młodzieży* 18(1927) z 16 X; t e n ż e, *Życzenia Noworoczne* 1(1928) z 2 I; t e n ż e, Dom rodzinny, *Życie Młodzieży* 13(1926) z 2 VII; t e n ż e, O wiejskim stanie, *Życie Młodzieży* 14(1928) z 16 VII.

³⁵ M. L e n g o w s k i, Dola ludu warmińskiego, *Życie Młodzieży* 17(1929) z 17 IX.

³⁶ M. Z i e n t a r ó w n a, Łosieża do Świętoliпки w 1885 r., *Życie Młodzieży* 1(1920) z 3-I.

³⁷ G. S k o w r o n e k, O mowie naszej, *Życie Młodzieży* 10(1927) z 29 V.

³⁸ [R.], Początki dziejów piśmiennictwa polskiego, *Życie Młodzieży* 18(1929) z 3 X.

Charakteryzowano na łamach pisma poszczególne okresy rozwoju piśmiennictwa polskiego, poczynszy od roku 965 do początków XIX w.³⁹. Przegląd twórczości polskich pisarzy miał nie tylko zadanie poznawcze, ale przede wszystkim miał się przyczynić do rozbudzenia zainteresowania i pogłębiania wiedzy humanistycznej wśród młodzieży polskiej na Warmii, Mazurach i Powiślu.

Popularyzowano na łamach „Życia Młodzieży” prozę i poezję m.in. H. Sienkiewicza⁴⁰, Wł. Reymonta⁴¹, J.I. Kraszewskiego⁴², K. Makuszyńskiego⁴³, A. Mickiewicza⁴⁴, J. Słowackiego⁴⁵, M. Konopnickiej⁴⁶. U powszechniano wśród czytelników wiedzę o twórczości M. Konopnickiej⁴⁷, E. Orzeszkowej⁴⁸, S. Żeromskiego⁴⁹ i Wł. Reymonta⁵⁰. Wspomnienia o dorobku literatury narodowej na łamach pisma miały przeciwdziałać propagandzie niemieckiej wśród Polaków w Prusach Wschodnich o niższości kultury polskiej.

„Życie Młodzieży” podporządkowane zostało ideom nadrzędnym, mianowicie polskiej racji politycznej, udowadniającej, że Warmia, Mazury i Powiśle wchodzące w skład państwa niemieckiego są odwiecznie polskie, mimo, że znajdują się w kręgu germańskiego oddziaływania kulturowego. Pismo przez działalność kulturalną, która w dużej mierze opierała się na rodzimym folklorze dążyło do repolonizacji regionu Warmii, Mazur i Powiśla. Przedstawione w „Życiu Młodzieży” z pietyzmem przechowywane zwyczaje i obrzędy Warmiaków i Mazurów są świadectwem polskości tych ziem. Wyrobienie przywiązania do własnych zwyczajów, swojej kultury rodzimej, pokazanie młodzieży łączności z polską kulturą ogólnonarodową na łamach „Życia Młodzieży”, przyczyniało się do przewyciężania niemieckiej tezy o wyższości kultury niemieckiej. Pismo dowodziło, że Polska jest narodem nie mniej kulturalnym niż Niemcy, a Polacy mają wspaniałą literaturę, nie ustępującą w niczym literaturze niemieckiej.

³⁹ Złoty okres w dziejach piśmiennictwa polskiego, *Życie Młodzieży* 19(1929) z 30 X; Dzieje piśmiennictwa polskiego w wieku XVII, *Życie Młodzieży* 5(1930) z 6 IV; Dzieje piśmiennictwa polskiego na schyłku XVIII w., *Życie Młodzieży* 7(1930) z 29 VI.

⁴⁰ H. Sienkiewicz, Mowa polska, *Życie Młodzieży* 9(1926) z 25 IV.

⁴¹ W. Reymont, Wigilia w chacie Boryny — fragment „Chłopów”, *Życie Młodzieży* 22(1928) z 23 XII.

⁴² J.I. Kraszewski, Stara baśń — fragment, *Życie Młodzieży* 5(1925) z 7 II.

⁴³ K. Makuszyński, Jak pan Bóg na bitwę patrzył, *Życie Młodzieży* 17(1929), z 24 X.

⁴⁴ A. Mickiewicz, Oda do młodości, *Życie Młodzieży* 5(1924) z 7 XII.

⁴⁵ J. Słowacki, Rozmowa z piramidami, *Życie Młodzieży* 9(1927) z 15 V.

⁴⁶ M. Konopnicka, Credo, *Życie Młodzieży* 13(1928) z 15 VII.

⁴⁷ [M.Z.] M. Zientarówna, Pieśniarka ludu polskiego, *Życie Młodzieży* 17(1927) z 11 IX.

⁴⁸ O E. Orzeszkowej, *Życie Młodzieży* 9(1928) z 6 V.

⁴⁹ Stefan Żeromski, *Życie Młodzieży* 25(1925) z 20 XII.

⁵⁰ Władysław Reymont, *Życie Młodzieży* 25(1925) z 20 XII.

**KULTURAKTIVITÄTEN DER POLEN IM ERMLAND, IN MASUREN
UND IN OSTPOMMERN IM ZEITRAUM 1924–1930**

ZUSAMMENFASSUNG

Der Artikel befasst sich mit dem Inhalt der Zeitschrift „Leben der Jugend“, die in Nordpolen zwischen 1924–1930 veröffentlicht worden ist. Der Inhalt der Zeitschrift wurde analysiert und auf Kulturaktivitäten durchgeforscht. Im ersten Teil wurde die Synthese der studierten Probleme zum Thema Errungenschaften der polnischen Kultur dargestellt. Der zweite Teil wurde polnischen nationalen Bräuchen gewidmet, die in den Spalten des „Leben der Jugend“ zu finden waren. Der dritte Teil befasst sich mit dem polnischen Schrifttum, welches in der besagten Zeitschrift veröffentlicht worden ist.